

köt magával és az étellel, vérszerződést a saját túlélésére. Végül Max Dembo egy balul kiüjtött rablás során megsebesít és megöl egy rendőrt. A Viszkis pedig hasonló elveket fogalmaz meg: „Amíg anno fontos szempont volt, hogy ne sebesítsek meg senkit, addig most ez a fék sem dolgozott megfelelően. Kutyaszorítóba kerültem, és eszem ágában nem volt visszamenni a síttrre” (72). A regénybeli Viszkist a szerző Ambrus azonban több ponton hangsúlyozottan elhatárolja a valódi Viszkistől. A thaiföldi drogbiznisz során súlyosan megsérül az arca, így plasztikai műtétek sorozatával hozzák őt helyre és kap új arcot, emellett pedig ki is mondja: „A Viszkis meghalt. Agyba-főbe verték, elhalálozott” (186).

Mindemellett, bár számos sallangot és közhelyszámba menő megállapítást, „beszólást” olvasni a kötetben, melyeket a szerkesztő kihúzatott volna, végső soron mindezek is hitelesen megtartják az elbeszélő karakterét: „Vitobácsi rajong a kokóért, na nem a bokszolóért – igaz, az ő kokója is orra megy, és olykor kiüti az embert” (34). Vagy: „Mindketten szüzek voltunk, és nem asztrológiai szempontból” (50). Rádásul mindebből nincs sok a regényben, így mindentől eltekintve alapvetően egy konzekvensen körülírt karaktert kínál Ambrus Attila, akinek főszereplője valódi szerencsefi is egyben: több alkalommal van akkora mázlija, ami – persze ismét csak szükségszerűen – csak azoknak jut osztályrészül, akik végül el tudják mesélni saját történeteiket. Így mindent összevetve a *Haramia* világa magára zárul, támadási pontot viszonylag keveset hagy magán, és a zsánerműfaj (bűnregény? krimi? thriller?) sajátos példájával szolgál.

Arra mindenesetre kíváncsi volnék, ha Ambrus ismét tollat ragad, vajon gazdag élettapasztalatait milyen formában öntené papírra. Egy hasonló, ám az életrajzi hatáskeltés eszközeitől még jobban elrugaszkodó szöveg, egyúttal már búcsút intve a Viszkisnek, egyedülálló vállalkozás lehetne a magyar irodalomban. Kérdés, hogy megbocsátjuk-e a Viszkishez hasonló hősöknek, ha időről időre lepuffantanak egy-egy rosszfiút, illetve elvárjuk-e tőlük, hogy genezisükre és bűneikre hihető magyarázattal szolgáljanak.

Zuschlag János – Szalai Vivien

Pártházból börtönbe

Napi Gazdaság Kiadó Kft.
Budapest, 2014

Lakner Dávid

A TULAJDONSÁGOK NÉLKÜLI IRODALMI HŐS

Kedvelt közhely a politikában, hogy a választó egy ponton túl nem tűr tovább, és kitör az apátiából. Ha eleinte beletörődik is a hatalom túlkapásaiba, a tisztességtelenségbe, azért mindent mégsem hajlandó elfogadni. Amikor már a legalapvetőbb értékeit támadják, amikor az elit azt hiszi, tényleg mindent megtehet, akkor a dühös állampolgár az utcára megy, és kinyilvánítja: eddig és ne tovább. Nálam ez a pont a tizenötödik fejezetnél jött el.

Zuschlag János önéletrajzában az ellentmondásokra rámutatni legalább annyira hálátlan feladat, mint észérveket felsorakoztatni egy propagandisztikus írással szemben. Hálátlan, mert már a borítóról kiderül, hogy ezt a könyvet nem a volt MSZP-s képviselő írta, majd az első oldalak után az is, hogy még csak nem is önéletrajzzal van dolgunk. Nagyjából a kötet felénél pedig rádöbbenünk: nemhogy Zuschlag-ügy nem létezett, de Zuschlag János mint olyan sem. Személyében a tulajdonságok nélküli embert köszönhetjük, aki vagy már gyerekkorától szerepeket játszott, vagy Szalai Vivien élénk fantáziájának köszönhetően rajzolódott át a teljes élete. Zuschlag János mint Julien Sorel, mint Anakin Skywalker és mint József Attila – nagyjából ezek a karakterek váltakoznak a se füle, se farka könyvben, melyet a kormánypárti Magyar Idők napilap kiadóelődje dobott piacra 2014-ben.

Önéletrajzok esetében az olvasó többnyire azt várja, hogy végre fény derül a nyilvánosságban sütkérező közszereplő titkolt énjére, színpalak mögötti tevékenységére. Hogy lehull a lepel, és világossá válik, miért hozta meg valaki ezt vagy azt a jól ismert döntését. Zuschlag János, vagyis Szalai Vivien könyve, a *Pártházból börtönbe* ezt viszont csak a felszínen kínálja, és valójában semmit nem nyújt át belőle. Írhatnám persze semmi helyett, hogy nem sokat, de még ez is túlzás lenne. Életfoslányokat, pontosabban lehetséges események túldramatizált változatát kapjuk, amelyek széteső rendben vezetnek keresztül a politikus életén. Persze Zuschlag nem hogy nem egy Tony Blair- vagy akár Horn Gyula-kaliber, de még egy közepesen jelentéktelen helyettes államtitkár szintjét sem közelíti meg. Hősünk annyira jelentéktelen, hogy jó esetben nem sok érdekeset tudnánk mondani róla azon túl, hogy fiatalabb korában úgy nézett ki, mint Szijjártó Péter. Ami miatt ez a semmilyen karakter mégis érdekessé válik, az bejárt karrierje, és hogy a nevét mégiscsak milliók jegyezheték meg. Az a karrier, amelyről Zuschlag az első oldalaktól fogva ábrándozik, és amelynek kergetését saját különlegességével magyarázza. Valójában azért válik érdekessé ez a pálya, mert a Kiskunhalason felnőtt hétköznapi srác annyira sem különleges, netán érdekfeszítő, mint mondjuk a *Magyar polip* sorozat sokadik kiadása.

A *Pártházból börtönbe* című kötet nyomán kell rádöbbenünk arra, hogy Zuschlag nem csupán l'art pour l'art zeng ódákat az elvtelenségről, hanem tényleg nem rendelkezik semmiféle biztos fogódzóval. Több mint kétszáz rémisztő oldal tárja fel: ez a politikus nem párházból börtönbe jutott, hogy végül visszanyerje édes szabadságát. Ha a leírtaknak hihetünk, Zuschlag valójában egész életében börtönben volt, s feltehetőleg még mindig ott raboskodik. Az ellen-Meursault-t nem a társadalom képmutatása ejtette foglyul, még ha szeretné is ezt elhitetni, hanem saját üressége, tökéletes tartalmatlansága. Albert Camus hőisével szemben Zuschlag János nem azért képes váratlan aljasságokra, mert benne a társadalom kivételését láthatjuk – dehogya. A volt képviselő saját egoizmusának foglya, s onnan képtelen kikeveredni, sőt még büszke is rá, hogy a barlang mélyén gyönyörködik saját árnyékában.

Ezt viszont trükkös módon teszi, mert a felszínen közben vagy ő, vagy Szalai Vivien pszichológust játszik, s oldalak százain át elemzi saját tökéletlenségét. „Tisztesség, mint olyan, nem létezik” – olvassuk a borítón, s a kötetben aztán rendre jönnek a további vádpontok. Már a gyermek Jánoskáról kiderül, hogy állítólag családja is gonosznak véli, a tanárok és diáktársak pedig egyenesen gyűlölik. Előbb a *Vörös és fekete*

hősének hiszi magát, s közli, neki egyedül a könyvek a barátai, családja elől pedig magányába kénytelen menekülni. Banális élete persze egy fokon túl nem engedi a fantázia szárnyalását, így Szalai túldramatizál: a fiatal srác őrjöng, mert nagymamája mosogatásra kéri, de ő úgy érzi, többre hivatott ennél. Előbb még „hangosan felordított egy vércse” az idilli tanyán, de ekkor Jánoskában már Anakin Skywalker tombol, kéjesen hagyja, hogy a gyengeség és a gyűlölet átjárja a lelkét. Szinte már várjuk, mikor bukkan fel a baloldali pártpénztárnokként köztiszteletben álló szocialista Palpatine, s buzdítja arra Zuschlagot, engedjen csak démonainak.

A kiskunhalasi fenegyerek olyannyira nem csomagolja be szándékát, hogy kedvenc könyvének nevezi Stendhal művét, majd neves írókról áradozik, akik állítólag sokat adtak neki. Hol az derül ki, hogy Zuschlag sosem értett egyet Senecával valamiben, hol az, hogy szívesen olvassa fel magának hangosan, majd izlelgeti Balzac sorait. Tulajdonságok nélküli emberünk gyakorlatilag egy irodalmi hősnek és az irodalom fogyasztójának adja el magát önéletrajza elején, aki többre hivatott, de akit senki sem ért meg. Az nem derül ki, hogy Zuschlag miért lenne többre hivatott, sem az, miből vezeti le saját különlegességét. Egy ponton túl elképesztő okosságával magyarázza mindezt: megnyer egy történelemversenyt, s ez meggyőzi varázslatos intelligenciájáról, amit kamatoztatni kell.

Gyakorlatilag egyik mondat oltja ki a másikat, az egyetlen összekötő elem pedig, hogy Zuschlag áldozat, akinél mások sem jobbak, mégis neki kell elvinnie a balhét. Egyszer azt állítja, hogy ő legalább döntéseket hozott politikusként, például megszavazta volt óvodája és iskolája bezáratását, még ha „alapvetően sajnálta” is volt nevelőjét, amikor meglátta könnyekkel a szemében. Aztán nem sokkal később már arról olvasunk fellengzős kijelentéseket, hogy a képviselők valójában nem döntenek semmiről, s hogy ezt parlamentbe kerülése után nem sokkal csalódottan fel is ismerte. Zuschlag előbb leírja, hogy természetesen csak saját érdeke volt fontos számára, nem a választópolgár, majd hamarosan már azért avatja szentté magát, mert elegáns ruhába öltözött abból a célból, hogy megtisztelje a többi embert. Állítja ezt annak ellenére, hogy amúgy elismerte már, csak kitörni vágyott a tisztes szürkeségből, s öltönyben szeretett volna büféről büfere járni, ahol megvehet bármit. A rendre kitörni vágyó Zuschlag persze, amint képviselő lesz és a XV. kerületbe költözik, jól érzi magát „a proletárok közt, jobban, mint az elit körökben. Szerettem a helyi kocsmában egy felest

inni, vagy egy gyrost enni ott, ahol senki sem mer, mert olyan olcsó hely, de én azt élveztem.” A pszichologizálás itt valamiért elmarad, így mi tehetjük hozzá, hogy feltehetőleg Camus *A bukásának* hőiséhez hasonlóan azért érezte jól magát, mert úgy vélte, ő amúgy nem ide tartozik. Ez már szerep a szerepben: Zuschlag feltörekvő kiskunhalasi srácként azt játssza, hogy ő az elit tagja a nép egyszerű gyermekének szerepében.

Nem derül ki, Zuschlag miért épp a szocialistákat választja, ahogy nagyjából semmi más sem, épp azért, mert a volt képviselő nem vallani akar, hanem az általa dicsőített érdekpoltizálást új mederbe terelni. Az immár a jobboldali kormánypárthoz közeli kiadónál publikáló expolitikus volt harcostársakon áll bosszút, persze épp akkora mértékben, amennyire azt nem érzi veszélyesnek. Homályosan gyanúba kever, de véletlenül sem egyértelműsít, s közben szórakoztató módon még a jobboldali vezetést is mérhetetlen elvtelenséggel, korrupt működésmóddal vádolja. Bátor dolog volt persze a Napi Gazdaság Kiadótól 2014-ben, hogy kiadta a könyvet, amely szerint a rezsicsökkentést úgyis meg kell fizetni a végén, csak állami beruházásokból pedig nem lesz gazdasági fejlődés.

A politikai szerepzavar végül odáig jut, hogy Zuschlag azt állítja, a Fidesz amiatt bukott meg 2002-ben, mert nem tudta, mi játszódik le az emberek fejében. Nem tudta, hogy „a magyar ember örökösen sumákol, csúsztat, azt mutatja kifelé, amiről azt gondolja, hogy az érdekét szolgálja”. Mindez továbbra sem egy Kertész Ákos-publicisztika az Amerikai Népszavából, hanem a Magyar Idők kiadóelődjének könyve, méghozzá az azóta kormányközeli fazonírozott TV2 Tények hír-igazgatójának tollából. Megható apológia arról a Zuschlagról, akit bünszervezetben elkövetett bűncselekmények miatt hat év börtönre ítélték.

A kiadó előszava szerint Zuschlag sorsa illusztrálja, mivé lesz a politika, ha nem értékeket, csak érdekeket követ. „Mire képes a pénz és hatalom iránti vágy, amely önnönmagába lesz szerelmes, ha nincs egy szervező, amely legalább valamilyen mértékben iránymutatást adna” – olvassuk a képzavaros mondatot, s közben azon morfondírozunk, miféle szervezőről beszélnek is éppen. Hiszen a könyv szerint mindenki ugyanolyan tisztességtelen, csak Zuschlagra ráhúzták a vizes lepedőt, ezért neki szenvednie kellett.

Ugyanakkor, mint az írás elején említettem, a 15. fejezet mindent megváltoztat. Addig csak nevetünk, hitetlenkedünk, fogjuk a fejünket azon, miként magasztalja s ugyanakkor állítja be utolsó gazembernek magát Zuschlag. Amikor már a sokadik fejezetben szembesülünk azzal,

hogy egy véletlenszerűen felbukkanó idegen miként gyűlöli meg és teszi köznevetség tárgyává hősünket, akkor azért már elgondolkozunk azon, mennyire volt élénk Szalaiék fantáziája. Amikor viszont eljutunk a 15. fejezetig, s azzal szembesülünk, hogy az adott részt épp egy Anne Frank-idézet nyitja, elfog bennünket az idegesség. „Elidegenedtem a családomtól, egyedül hajózom az élet vizein. Majd meglátjuk, hol kötök ki” – szól a fiatal korában koncentrációs táborban életét veszítő lány naplójából vett idézet, s jön a felismerés, hogy Zuschlag a saját nyomorát kívánja ehhez hasonlítani. *A magány volt a társam* című fejezet négy oldalán aztán sokadjára közli, hogy tisztesség nem létezik, egyébként pedig sajnálja magát, mert mások irigyek a sikereire, s ezért egyedül létre van kárhozhatóva.

A Terror Háza előtt a holokauszt áldozatain „már nekik nem volt hideg” mondattal viccelődő Zuschlag a kormánypárti kiadó könyvében Anne Frankkal rokonítja magát, saját fájdalmát a bujkálásra kényszerülő, iskolába vágyó, végtelenül emberséges és empatikus lány szenvedéséhez méri. A mérhetetlenül tisztességes Anne Frankkal dobálózva írja le, hogy tisztesség nem létezik. Sorvezető, értékek, iránymutatás arról, mihez érdemes igazodnunk? Persze az azért szerencse, s mentségünk is egyben, hogy Zuschlag valójában tényleg érdektelen, a gondolatok igen keveseket foglalkoztatnak, s ezért ez a gyalázata sem jutott el sokakhoz. De ettől még ugyanúgy megesett.